

PROGRAMI NDËRKUFITAR SHQIPËRI – KOSOVË
I INSTRUMENTIT TË PARAADERIMIT IPA II TË BASHKIMIT EVROPIAN

Financuar nga
Bashkimi Evropian

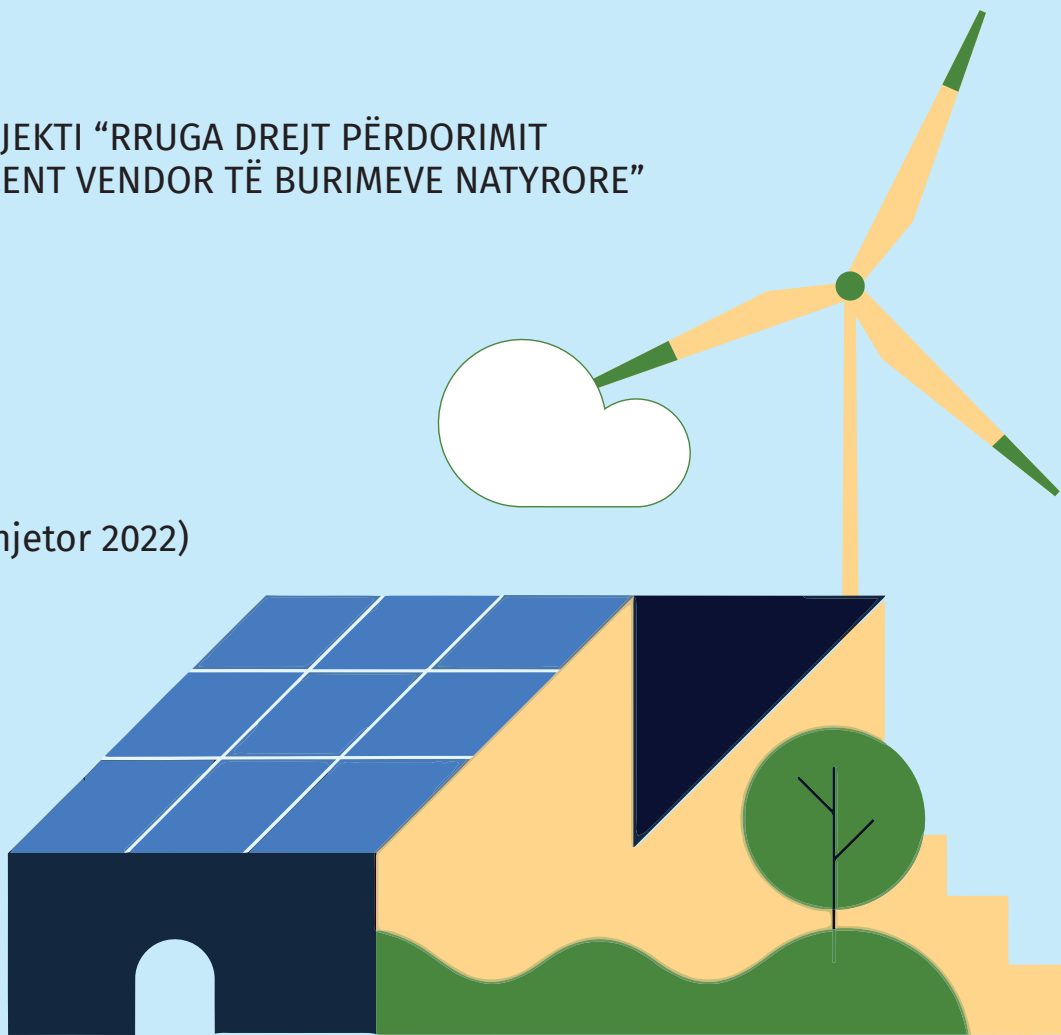

*Pathway towards
an efficient use of
local natural resources*

VLERËSIMI I SITUATËS DHE IDENTIFIKIMI I NEVOJAVE
NË KUADËR TË EFIÇENCËS SË ENERGJISË
NË KOMUNËN E SUHAREKËS

PROJEKTI “RRUGA DREJT PËRDORIMIT
EFIÇENT VENDOR TË BURIMEVE NATYRORE”

(Dhjetor 2022)

**PROGRAMI I BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR IPA II I BASHKIMIT EVROPIAN
SHQIPËRI – KOSOVË (2014 – 2020)**

Projekti "Rruga drejt përdorimit eficient vendor të burimeve natyrore"

**VLERËSIMI I SITUATËS DHE IDENTIFIKIMI I NEVOJAVE
NË KUADËR TË
EFIÇENCËS SË ENERGJISË
NË KOMUNËN E SUHAREKËS**

(Dhjetor 2022)

Ky projekt financohet
nga Bashkimi Evropian

Projekti zbatohet nga:
Akademia e Studimeve Politike
Instituti i Prishtinës për Studime Politike
Bashkia Kurbin
Komuna Suharekë

Autor: Avni Sfishta

Bashkëpunëtorë:

Erind Kraja

Ina Minxolli

Ky program financohet nga Bashkimi Evropian dhe zbatohet nga Akademia e Studimeve Politike dhe partnerët e saj. Pikëpamjet e shprehura në këtë publikim janë përgjegjësi vetëm autorëve dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se pasqyrojnë pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Për më tepër informacion mund të drejtoheni në adresën: www.nrg.asp.al

Përmbajtja

1. Hyrje.....	6
2. Përmbledhje.....	8
3. Kuadri institucional.....	9
4. Korniza e Politikave	11
5. Roli dhe përgjegjësitë komunale për EE dhe Klimë dhe status quo për Komunën e Suharekës ...	13
6. Pasqyrë nga vlerësimi i konsumit të energjisë në sektorin e amvisërive.....	15
7. Pasqyrë nga vlerësimi i konsumit të energjisë në sektorin komercial.....	20
8. Hapësirat dhe barrierat për adresimin e Energjisë dhe klimës në sektorin privat dhe publik.....	25
9. Rekomandime për adresimin e mangësive-vlerësimi i nevojave	27

Lista e figurave

- Figura 1 Pasqyrë e përgjigjes së përgjithshme sipas pyetjeve nga anketa/Familjet dhe biznesi 9
- Figura 2. Kontributi i burimeve të ndryshme të energjisë në konsumin total të energjisë shprehur në MWh 16
- Figura 3 Konsumi specifik i energjisë i shprehur /m² i secilës ndërtesë për Komunën e Suharekës 18
- Figura 4 Numri i të anketuarve, banimi/sfondi dhe gjinia 19
- Figura 5 Moshë mesatare e të anketuarve dhe numri i personave që jetojnë në një familje 19 vjeç
- Figura 6 Vendbanimi i të anketuarit dhe të ardhurat mesatare përkatëse në familjen 19
- Figura 7 Niveli arsimor i të anketuarve dhe perceptimi i tyre për të qenë të vetëdijshëm për termin EE 20
- Figura 8 Konsumi mesatar i druve të zjarrit dhe energjisë elektrike gjatë periudhës së verës (prill-shtator) 20
- Figura 9 Konsumi mesatar i druve të zjarrit dhe energjisë elektrike gjatë periudhës së dimrit (tetor-mars) 20
- Figura 10 Konsumi mesatar i energjisë elektrike (kWh) dhe druve të zjarrit (€) 21
- Figura 11 Pasqyrë e përgjithshme e përgjigjeve të të anketuarve bazuar në pyetjet e përgjigjura/Familjet 21
- Figura 12 Konsumi primar dhe final i energjisë në Kosovë 22
- Figura 13 Numri i të anketuarve dhe pjesëmarrja gjinore 23
- Figura 14 Moshë mesatare e të anketuarve dhe numri i të punësuarve në kompaninë 23
- Figura 15 Sipërfaqja e objektit të përdorur nga bizneset dhe numri i dhomave 23
- Figura 16 Sipërfaqja e ndërtesës me HVAC të instaluar dhe nëse ato ngrohen gjatë dimrit 24
- Figura 17 Sfondi arsimor i të anketuarve dhe perceptimi për përmirësimet në EE 24
- Figura 18 Niveli i kënaqësisë nga ngrohja dhe ftohja (1 i dobët, 5 më i mirë) dhe niveli i informacionit për ngrohjen efikase dhe përfitimin nga kostoja. 24
- Figura 19 Lloji i instalimit dhe kostoja për ngrohjen dhe ftohjen nga fatura totale e energjisë 25
- Figura 20 Përfitimi nga efienca e energjisë dhe gatishmëria për investim 25
- Figura 21 Informacion shtesë i nevojshëm për EE dhe nivelin e aplikimit të pajisjeve efikase 25
- Figura 22 Vështrim i përgjithshëm nëse përgjigja e përgjithshme sipas pyetjeve në anketë/ sektori i biznesit 26

Lista e shkurtimeve

AKK	Asociacioni I Komunave të Kosovës
ASP	Akademia e Studimeve Politike
QEQ	Qendra për Energji dhe Qëndrueshmëri
BERZH	Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim
EE	Eficienca e Energjisë
AKEE	Agjencia e Kosovës për Eficiencë të Energjisë
FKEE	Fondi i Kosovës për Eficiencë të Energjisë
Ktne	Kilo ton naftë ekuivalent
MCC	Sfida Klimatike e Mijëvjeçarit
ME	Ministria e Ekonomisë
PKEK	Plani Komunal për Energjinë dhe Klimën
PKVEE	Plani Komunal i Veprimit për Eficiencën e Energjisë
MESPI	Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor
Mt	Million ton
PKEK	Plani Kombëtar i Energjisë dhe Klimës
PIPS	Instituti I Prishtinës për Studime Politike

Projekti "Rruga drejt përdorimit eficient vendor të burimeve natyrore" ka në fokus rritjen e njohurive dhe bashkëpunimit të aktorëve të ndryshëm në Shqipëri dhe Kosovë për zbatimin në nivel vendor të politikave kombëtare të efikasitetit të energjisë dhe ndryshimeve klimatike.

Objektivat specifike janë:

- Të ndërtojë kapacitetet e administratës lokale dhe komunitetit lokal në planifikimin dhe zbatimin e masave për efikasitetin e energjisë dhe energjinë e rinovueshme drejt përdorimit të qëndrueshëm të burimeve të energjisë.
- Krijimi i planeve lokale të veprimit gjithëpërfshirës dhe të detajuar për zbatimin e masave të efikasitetit të energjisë me synimin për të reduktuar konsumin e karburanteve fosile dhe reduktimin e ndotjes së ajrit.
- Të pilotojë investimet në efikasitetin dhe burimet e rinovueshme të energjisë (BRE) në mënyrë që të jenë një terren mësimor për teknologjitë.
- Rritja e ndërgjegjësimit dhe shkëmbimi i njohurive ndërmjet aktorëve.

Iniciativa është ndërtuar mbi idenë e krijimit të një mekanizmi të qëndrueshëm për dialog dhe konsultim midis të gjithë aktorëve lokalë për efikasitetin e energjisë, energjinë e rinovueshme dhe çështjet e lidhura me klimën, nga niveli i planifikimit deri te zbatimi dhe monitorimi. Ai identifikon status quo-në dhe përpunon idetë për masat e ndërhyrjes për planifikimin, zbatimin, monitorimin dhe raportimin. Ai jep një pasqyrë të konsoliduar të politikave dhe kornizës institucionale në fuqi dhe paraqet sjelljen e konsumit të energjisë të qytetarëve dhe bizneseve bazuar në intervistat në nivel lokal. Bazuar në një anketë të tillë, ai vlerëson potencialin për ndërhyrje dhe rekomandon përmirësime – nga politikat lokale deri te veprimet në nivel komunal.

1. Hyrje

Ky raport elaboron sjelljen e përgjithshme të konsumit të energjisë të qytetarëve që jetojnë në komunën e Suharekës. Grupet e synuara ndahen në sektorët e ekonomive familjare dhe të biznesit. Përveç kësaj, ai shtjellon politikat e përgjithshme në nivel kombëtar dhe kuadrin institucional në vend që luajnë një rol në hartimin, mbështetjen dhe zbatimin e aspekteve të efijencës së energjisë dhe klimës në të gjithë sektorët. Sipas Ligjit 06/L-079 për Efijencën e Energjisë, Komunitat e Kosovës janë të obliguara që të hartojnë Planin Komunal të Veprimit për Efijencën e Energjisë (PKVEE), ta zbatojnë atë dhe të raportojnë për zbatimin e tij në baza vjetore në Agjencinë e Kosovës për Efijencë të Energjisë. Komuna e Suharekës ka miratuar PKVEE-në maj 2019, që mbulon periudhën 2019/2021.

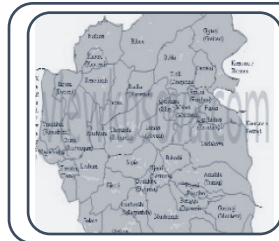
PKVEE ofron informacione për konsumin e energjisë, masat për përmirësimin e EE dhe kursimet e vlerësuara për të gjitha ndërtesat publike në pronësi dhe të uzurpuara nga Komuna e Suharekës, duke përfshirë ndriçimin publik të rrugëve. Qëllimi kryesor i PKVEE është të ulë konsumin e energjisë duke përmirësuar performancën energjetike të ndërtesave publike, duke përfshirë ndriçimin e rrugëve. Për më tepër, implementimi i tij pritet të rrisë nivelet e rehatisë dhe të ndihmojë në uljen e kostove të energjisë në nivel komunal.

Ligji për Efijencën e Energjisë përshkruan nevojën për themelimin e zyrave komunale të energjisë dhe detyrat e tyre në përgatitjen e Planit të Veprimit Komunal për Efijencën e Energjisë dhe raportin e progresit në zbatimin e një plani të tillë. Për shkak të kufizimeve financiare, të gjitha komunitat e Kosovës kanë emëruar menaxherë komunalë të energjisë në vend që të themelojnë zyra komunale për energji. Për komunitat e mëdha, është sfidë për një zyrtar komunal që të jetë në gjendje të merret me të gjitha aspektet e planifikimit, monitorimit dhe raportimit të energjisë lokale. Ky pozicion kërkon aftësi organizative dhe teknike, të cilat në shumicën e rasteve janë të vështira për t'u gjetur. PKVEE 2019/2021 për Komunën e Suharekës adreson vetëm objektet publike dhe ndriçimin publik të rrugëve, ndërsa sektori i banimit dhe ai komercial nuk janë përfshirë. Në përgjithësi, ka mungesë informacioni për konsumin e energjisë në sektorin e banimit dhe atë komercial. Roli i bashkive në adresimin e çështjeve të energjisë dhe klimës pritet të zgjerohet menjëherë pas miratimit të Planit të ri Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (PKEK). Duke marrë parasysh mungesën e të dhënave për konsumin e energjisë në sektorin rezidencial dhe komercial, në kuadër të këtij projekti janë bërë analiza të ndryshme, duke përfshirë anketimin në terren që mbulon tërë territorin e Komunës së Suharekës.

Analizat bazohen në informacione dhe të dhëna nga plani zhvillimor komunal, plani komunal i veprimit për efikasitet energjetik (PKVEE) dhe dokumente të tjera të publikuara nga Komuna e Suharekës. Raporti paraqet një analizë gjithëpërfshirëse dhe shtjellon vlerësimin e nevojave, mangësitë e mundshme, si dhe paraqet rezultatet e anketës së kryer për dy kategori/sectorë: sektorin e ekonomive familjare dhe të biznesit. Një lloj pyetësori hartohet dhe u shpërndahet të gjithë aktorëve vendorë, njëri ka për qëllim sektorin e biznesit dhe tjetri për sektorin e banimit. Të dy pyetësit përbëheshin nga 30 pyetje me opsione të shumta për t'u përgjigjur, duke synuar gjithsej 300 të anketuar. Qëllimi i sondazhit është të identifikojë modelet e konsumit të energjisë, koston e energjisë që përdoruesi fundor po paguan, llojin e karburantit të përdorur, nivelin e informacionit që ata kanë për reduktimin e konsumit të energjisë dhe gatishmërinë e tyre për të investuar në efijencën e energjisë.

Ky vlerësim i nevojave është përshtatur në mënyrë të tillë që të jetë në gjendje të prezantojë status quo-në, të identifikojë mangësitë dhe nevojat dhe të sigurojë shifra cilësore dhe sasiore për konsumin e energjisë në dy

sektorë të cilët nuk trajtohen nga MEEAP. Raportet marrin në konsideratë disa këndvështrime, të cilat janë paraqitur në hapat e mëposhtëm:

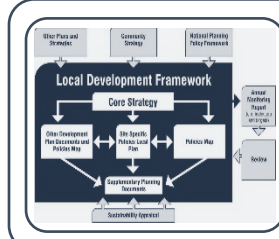

Korniza Institucionale

* Ofron një kornizë institucionale dhe një përshkrim të roleve dhe përgjegjësi në lidhje me EE dhe çështjet klimatike. Ai vlerëson rolin e institucioneve ekzistuese, përgjegjësitë, objektivat dhe mekanizmat e zbatimit.

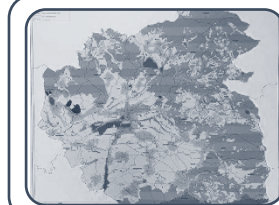
Korniza e politikave

* Ofron një analizë të politikave kryesore përcaktuese dhe masave mbështetëse që kuadrojnë planet e qeverive të ndryshme për zbatimin e efijencës së energjisë, energjisë së rinovueshme dhe klimës

Politikat, planet dhe strukturat lokale dhe përgjegjësitë e tyre për t'u marrë me EE dhe Klimën

* Ofron një përshkrim të politikave lokale dhe planeve strategjike që luajnë një rol për të ndihmuar komunitetet e tyre të reduktojnë konsumin e energjisë dhe emetimet dhe të përshtaten me ndryshimet klimatike.

Modelet e konsumit të energjisë për sektorin publik në nivel komune

• Ofron analiza të plota të përdorimit të energjisë në ndërtesat publike, duke përfshirë objektet e kujdesit shëndetësor për familjet, kopshtet e fëmijëve, ndërtesat administrative komunale dhe ndriçimin e rrugëve.

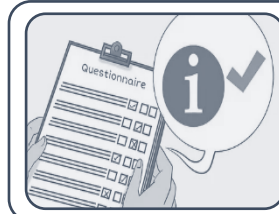
Konsumi i energjisë në sektorin rezidencial dhe komercial - analizat dhe rezultatet e anketës

Jep rezultate nga anketa për konsumin e energjisë në sektorin e banesave dhe biznesit

Rekomandimet dhe hapat e mëtejshëm

• Përmbledh vlerësimet e nevojave dhe sugjeron mënyra se si autoritetet vendore mund të mbështesin sektorët rezidencialë dhe tregtarë

Anekset

• Ofron rezultate nga anketa për konsumin e energjisë në sektorin e banimit dhe biznesit

2. Përmbledhje

Niveli i ndërgjegjësimit për konsumin e energjisë dhe opsionet e kursimit të energjisë është ende i kufizuar. Shumica e të anketuarve të intervistuar në sektorët e ekonomive familjare apo të biznesit nuk kanë një pasqyrë të plotë të sjelljeve të tyre të konsumit të energjisë. Ata nuk janë të njohur me koston e energjisë që paguajnë dhe sa nga fatura totale e tyre e energjisë shkon për mbulimin e kostove të energjisë për ngrohjen, ndriçimin ose përgatitjen e ujit të ngrohtë sanitar. Ndërsa vihet re se kur bëhet fjalë për informacionin bazë në lidhje me konsumin e energjisë ose koston e energjisë, shumica e të anketuarve thjesht nuk kanë informacion adekuat. Në përgjithësi, ekziston ende një përqindje e lartë e të anketuarve që nuk janë të vetëdijshëm për efikasitetin e energjisë, pajisjet e eficientës së energjisë, përdorimin e tyre dhe përfitimin nga kostoja. Një sinjal pozitiv është se një masë kritike e të anketuarve janë të gatshëm të investojnë në efikasitetin e energjisë, por duhet të futet një lloj mekanizmi nxitës për t'i stimuluar ata të investojnë në EE. Rritja e ndërgjegjësimit do të jetë një proces i rregullt që autoritetet komunale duhet të gjejnë një mënyrë për të arritur tek përdoruesit përfundimtarë dhe për t'i informuar ata për mënyrat se si të reduktojnë faturat e tyre të energjisë përmes masave dhe përmirësimeve të ndryshme të EE. Niveli i informacionit në lidhje me sjelljen e konsumit të energjisë dhe aftësinë për t'iu përgjigjur pyetjeve konkrete në lidhje me konsumin e energjisë midis familjeve është ende shumë i ulët, shih fig 1

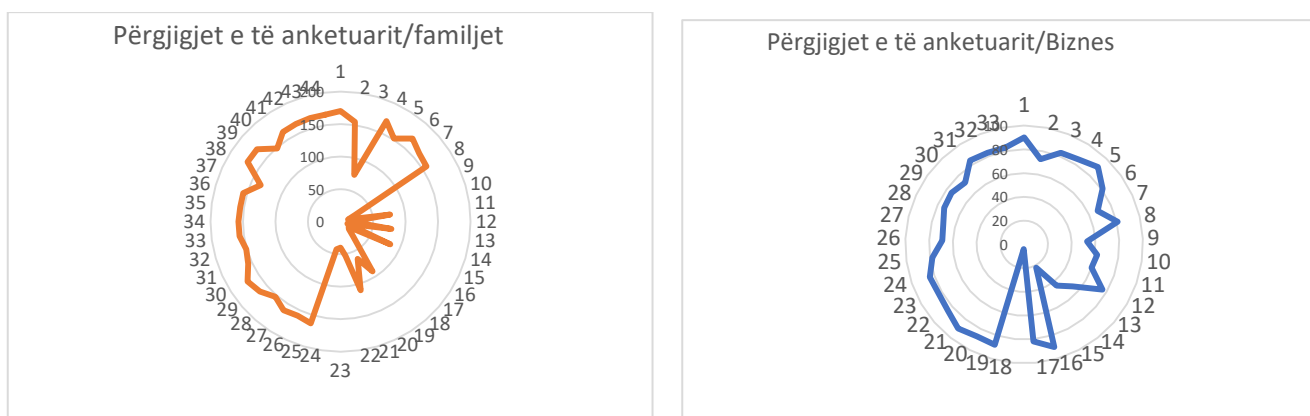

Figura 1 Pasqyrë e përgjigjes së përgjithshme sipas pyetjeve nga anketa/Familjet dhe biznesi

3. Kuadri institucional

Prioriteti i lartë i Qeverisë së Kosovës është zbatimi i acquis të BE-së për efikasitetin e energjisë, burimet e ripërtëritshme të energjisë dhe përmirësimin e ndikimit mjedisor të sektorit të energjisë. Prandaj, promovimi i kursimit të energjisë, eficienta e energjisë, energjia e rinovueshme, si dhe studimi dhe zbutja e ndikimit mjedisor të prodhimit dhe konsumit të energjisë nënvizohet në draft strategjinë e re të energjisë që mbulon periudhën 2021/2031.

Në aspektin praktik, institucionet më të rëndësishme që luajnë një rol të rëndësishëm në sektorin e energjisë janë elaboruar më poshtë:

Ministria e Ekonomisë (ME) është institucioni kryesor në lidhje me legjislacionin e përgjithshëm të menaxhimit të energjisë, planifikimin sektorial dhe zbatimin e tij. ME menaxhon procesin për hartimin e strategjisë së energjisë, politikëbërjen e efikasitetit të energjisë dhe mbikëqyr sektorin e energjisë në përgjithësi në Kosovë. Ministria është themeluar në dhjetor të vitit 2004 me emrin “Ministria e Energjisë dhe Minierave e Kosovës”. Në përputhje me legjislacionin në fuqi, ME zhvillon strategjinë e energjisë, bilancet energjetike të vendit, politikat e eficientës së energjisë dhe të energjisë së rinovueshme. Ai është përgjegjës për hartimin e ligjeve dhe rregulloreve përkatëse për energjinë. ME po drejton procesin e hartimit të një strategjie të re kombëtare për energjinë që mbulon periudhën 2021/2031 dhe është gjithashtu bashkëkryesues i komitetit drejtues për hartimin e një Plani Kombëtar të Energjisë dhe Klimës së integruar (NECP) që mbulon periudhën 2021-2030. Në kuadër të Ministrisë janë dy subjekte përgjegjëse për sektorin e energjisë:

Departamenti i energjisë është përgjegjës për transpozimin e direktivave përkatëse të BE-së, hartimin e politikave energjetike (zhvillimi i kuadrit ligjor dhe rregullator), si dhe një politikë strategjike për energjinë, eficientën e energjisë dhe energjinë e rinovueshme. Departamenti i Energjisë është subjekti që nis proceset për zhvillimin e politikave, programeve të reja ose për përditësimin e atyre tashmë në fuqi. Departamenti i Energjisë është bashkëkryesues i grupit kombëtar të punës për hartimin e Planit Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (NECP). Gjatë krizave energjetike të 2021 dhe 2022, departamenti i energjisë drejtonte grupin ndërministror të krizës energjetike.

Agjencia e Kosovës për Eficientë të Energjisë (AKEE) është agjencia kryesore qeveritare përgjegjëse për zhvillimin dhe zbatimin e politikave të eficientës së energjisë sipas Ligjit për Eficientën e Energjisë. Ai është gjithashtu përgjegjës për hartimin e PKVEE-ve dhe, në bashkëpunim të ngushtë me institucionet private dhe publike, siguron zbatimin e tyre. AKEE është themeluar në vitin 2012. Sipas nenit 6 të Ligjit të vjetër për Eficientën e Energjisë, detyrat kryesore të AKEE janë si më poshtë:

- të promovojë zbatimin e politikave të eficientës së energjisë, të zhvillojë programe të ndryshme, të përcaktojë objektivat vjetore dhe të ruajë menaxhimin e të dhënave për EE.
- Zhvillimi i sistemit për monitorimin e zbatimit të PKVEE dhe arritjen e objektivave indikative për kursimin e energjisë.
- Të udhëzoj dhe përkrah komunat në përgatitjen e planeve komunale të efikasitetit të energjisë dhe raporteve të progresit të tyre; dhe
- Të promovojë aktivitete informuese dhe edukative në fushën e eficientës së energjisë, në bashkëpunim me ministritë përgjegjëse për energjinë, ndërtimin dhe arsimin.

Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MASHPI) mbikëqyr zhvillimin e legjislacionit parësor dhe dytësor në fushat e transportit, ujit, banimit dhe planifikimit hapësinor dhe ndërtimit, si dhe menaxhimin e përgjithshëm dhe zbatimin e zbatimit të tyre. Ministria siguron zbatimin e EPBD dhe rregulloreve përkatëse në lidhje me eficiencën e energjisë dhe mbikëqyr zbatimin e standardeve minimale të efikasitetit të energjisë në sektorin e ndërtimit. Në kuadër të MESPI-së është Departamenti për Planifikim Hapësinor, Strehim dhe Ndërtim – përgjegjës për propozimin e politikave, hartimin dhe zbatimin e dokumenteve dhe strategjive në fushën e planifikimit hapësinor, ndërtimit, banimit, legalizimit, eficiencës energjetike në ndërtesa, rregullores për odat profesionale të arkitektë dhe inxhinierë në fushën e ndërtimit. Departamenti është gjithashtu përgjegjës për sigurimin e zbatimit të ligjit për Performancën e Energjisë në Ndërtesa, rregulloret e tij dhe sigurimin e zbatimit të standardeve minimale të performancës energjetike në ndërtesa.

Fondi i Kosovës për Eficiencë të Energjisë (FKEE) është themeluar si një ent i pavarur, autonom dhe i qëndrueshëm. FKEE po mbështet zbatimin e objektivave të politikave në EE, duke promovuar, mbështetur dhe zbatuar masat e EE në sektorin publik, si dhe tërheqjen dhe menaxhimin e burimeve financiare me qëllim financimin dhe zbatimin e projekteve investuese në fushën e eficiencës së energjisë sipas Ligjit për Efikasitetin të energjisë. FKEE aktualisht mbulon sektorin publik, në veçanti ndërtesat komunale, dhe funksionon si një mekanizëm rrotullues. Sipas Ligjit për EE, FKEE mund të mbështesë zbatimin e masave të EE në sektorin rezidencial; megjithatë, një mekanizëm i tillë nuk është krijuar ende ose parashikohet të jetë funksional së shpejti - të paktën për dy deri në tre vitet e ardhshme.

Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (MFPT) harton politika publike, harton akte ligjore, harton dhe miraton akte nënligjore, si dhe përcakton standardet e detyrueshme në fushat e menaxhimit të financave publike, kontrollit të brendshëm dhe auditimit për sektorin publik dhe standardet e kontabilitetit dhe raportimit financiar për sektorin privat dhe shoqëritë publike. Sa i përket EE-së, ministria mund të luajë një rol të rëndësishëm në proceset e reformës, pasi MFPT mbështet agjencitë buxhetore në zbatimin e politikave dhe legjislacionit kombëtar në fushat e financave publike, kontrollit të brendshëm dhe auditimeve. Përveç kësaj, MFPT është përgjegjëse për negocimin e huamarrjes publike, menaxhimin e shërbimit të borxhit publik dhe marrjen e granteve nga donatorët në përputhje me ligjin në fuqi. Gjithashtu siguron zbatimin e legjislacionit tatimor dhe doganor.

Qendra për Energji dhe Qëndrueshmëri (CES) - Universiteti i Prishtinës - Sa i përket efikasitetit energjetik dhe performancës energjetike në ndërtesa, CES është i autorizuar nga Ministria e Ekonomisë për të ofruar trajnime dhe certifikim të auditorëve të energjisë në Kosovë. Deri më sot, deri në 200 auditorë të energjisë në Kosovë kanë marrë shërbime të tilla nga CES dhe janë certifikuar. Trajnimi i Auditorit të Energjisë kryhet në bazë të Rregullores (MEPTINIS) Nr. 05/2020 për sistemin e ofruesve të shërbimeve të energjisë dhe kriterëve minimale për auditimin e energjisë, që dalin nga Ligji Nr. 06/L-079 për Eficiencën e Energjisë.

Komunat-Drejtoritë e Urbanizmit- Komunat, në bazë të Ligjit 06/L-079 për Eficiencë të Energjisë, janë të obliguara që të hartojnë një Plan Veprimi Komunal për Eficiencën e Energjisë që mbulon një periudhë trevjeçare, dhe të zbatojnë masat e zgjedhura/specifike, paralelisht me krijimin e, dhe funksionalizimin e sistemeve komunale të menaxhimit të energjisë dhe ngritjen e kapaciteteve për personelin që merret me zbatimin e planit. Një nga departamentet kryesore që merret me EE në nivel lokal është drejtoria e Urbanizmit. Drejtoritë e urbanizmit të bashkive mbikëqyrin ofrimin e informacionit, shablloneve dhe njohurive për krijimin dhe hartimin e dokumenteve teknike për marrjen e lejeve të ndërtimit.

Të gjitha ndërtesat që i nënshtrohen rinovimeve ose rinovimeve të mëdha duhet të aplikojnë për leje; ky rregull vlen edhe për ndërtesat që zbatojnë masat e EE. Drejtoria përcakton edhe kushtet për ndërtim në përputhje me Ligjin e Ndërtimit. Në aspekte të ndryshme të planifikimit mjedisor dhe urban, mbrojtjes së mjedisit dhe projektimit të ndërtesave, ato merren me formulimin e dispozitave duke ofruar ekspertizën analitike. Drejtoritë e

urbanizmit të bashkive lëshojnë leje ndërtimi për të gjitha llojet e objekteve që përcaktohen me ligj, në kompetencë të bashkisë.

Asociacioni i Komunave të Kosovës (AKK) është një organizatë joprofitabile me personalitet gjyqësor që përfaqëson interesat e përgjithshme të komunave anëtare të saj. Mbështetja e AKK-së është e fokusuar në krijimin e një qeverisjeje lokale efikase, të qëndrueshme dhe demokratike duke ofruar shërbime sipas nevojave të anëtarëve të saj. Në sektorin e energjisë, AKK-ja ofron programe të përshtatura për ngritjen e kapaciteteve përmes qendrës së saj të trajnimit për eficientë të energjisë, dhe fokusi është në menaxhimin e energjisë komunale, planifikimin komunal të energjisë dhe klimës, dhe zbatimin e politikave të eficientës së energjisë në nivel lokal.

4. Korniza e Politikave

Strategjitë kombëtare të lidhura me efikasitetin e energjisë, energjinë e rinovueshme dhe ndryshimet klimatike në fuqi ose në proces miratimi përfshijnë si në vijim:

Strategjia e Energjisë (2017-2026) parashikon hartimin dhe miratimin e programit për mobilizimin e investimeve për rinovimin e ndërtesave në sektorin rezidencial dhe komercial si për sektorin publik ashtu edhe për atë privat. Aktualisht, strategjia e energjisë është në rishikim dhe miratimi i saj pritet të përfundojë në fund të vitit 2022.

Draft strategjia e energjisë 2021–2031 parashikon zhvillimin dhe instalimin e kapaciteteve të erës dhe diellit për të arritur një total prej 1.4 GW të burimeve të rinovueshme në vitin 2031, duke përfshirë 100 MW në segmentin e konsumatorëve, me mundësi për të rritur objektivin ndërkohë. Objektivi për vitin 2025 është 490 MW, dy herë më shumë se në vitin 2021. Fuqia e erës kontribuoi me 137 MW në përzjerje vitin e kaluar, krahasuar me 101 MW në hidroenergji, vetëm 10 MW në fotovoltaike dhe 1.2 MW në biomasë. Kapaciteti i Prosumer-it është në fakt 2 MW të kapacitetit të përgjithshëm të instaluar. Kapaciteti i rritur pritet të jetë pesë herë më i lartë në vitin 2025 dhe të dhjetëfishohet deri në vitin 2031. Sfida mbetet që investimet në rrjet duhet të mundësojnë integrimin e një totali prej 500 MW nga era dhe dielli deri në vitin 2025 dhe 2 GW deri në vitin 2031. Qeveria njoftoi gjithashtu se një objektivi tjetër do të jetë ulja e humbjeve në shpërndarje në 9%, me një objektivi ndërmjetës prej 14.5%.

Një nga shtyllat mbështetëse të strategjive energjetike për adresimin e anës së kërkesës dhe përmirësimin e efikasitetit të energjisë në sektorët e banesave, komerciale dhe ndërtesave publike është strategjia e rinovimit të ndërtesave, e cila është në dispozicion si një draft dokument. Drafti aktual është përfshirë gjithashtu në Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës (PKEK) sipas politikave dhe masave që duhet të zbatohen dhe të kontribuojnë në arritjen e objektivave kombëtare të EE.

Kosova ka miratuar Planin e 4-të Kombëtar të Veprimit për Eficientë të Energjisë (PKVEE IV) për periudhën 2019/2021 dhe është në proces të hartimit të PKNEE 5, si fazë kalimtare nga PKVEE në PKE. The NEEAP 4 sets an energy savings target for the final energy savings to be achieved by 2020 at 113.09 ktne.

EnCS zakonisht njoftohet nëpërmjet një raporti vjetor mbi zbatimin e EED. Objektivi përfundimtar i kursimit të energjisë u caktua bazuar në trajektoren e arritur të kursimeve të energjisë dhe duke marrë në konsideratë aftësitë financiare për përmirësimin e efikasitetit të energjisë si dhe angazhimet sipas nenit 5 dhe nenit 7 të EED. Masat kryesore sipas PKVEE 4 lidhur me ndërtesat janë renditur më poshtë:

- **Krijimi i Fondit Kombëtar të Kosovës për Eficientë të Energjisë** - fondi është themeluar dhe mandatuar për të mbështetur zbatimin e EE në ndërtesat publike. Sipas ligjit për EE, fondi mund të mbështesë edhe zbatimin e masave për EE në sektorin rezidencial.

- **Auditimi energjetik i ndërtesave publike dhe detyrime të tjera** – Programi Mbështetës – Zbatimi i Masave të Efiçencës së Energjisë në Ndërtesat Publike.
- **Ndërtesat me energji afër zero** - në lidhje me ndërtimin e ndërtesave të reja dhe rinovimin e ndërtesave ekzistuese të përcaktuara si më poshtë: Nga data e hyrjes në fuqi të legjislacionit përkatës të gjitha ndërtesat e reja publike që nga 1 janari që aplikojnë për leje ndërtimi do të projektohen si NEAZ.
- **Masat e EE në ndërtesa** - parashikon më së shumti miratimin dhe zbatimin e strategjisë për rinovimin e ndërtesave e cila ende nuk është miratuar.
- **Masat që adresojnë efiçencën e energjisë në ndërtesa dhe pajisje** – GEFf i BERZ-it është funksional në Kosovë që nga viti 2018 duke ofruar subvencione për investimet në EE dhe RE për sektorin privat.
- **Përmirësimet e EE përmes zbatimit të masave të EE në sektorin e ekonomive familjare** - projekt i zbatuar nga Fondacioni i Mijëvjeçarit në Kosovë përmes ‘peisazhi i energjisë së besueshme’. Projekti është i fokusuar në zbatimin e Subvencionet për Efiçencë të Energjisë në Kosovë (SEEK) në ndërtesat shumëfamiljare të apartamenteve.

PKVEE 4 2019/2021 thekson rëndësinë dhe potencialin e madh për zbatimin e masave të EE në sektorin e ndërtimit, i cili përfshin rritjen e kursimit të energjisë, përmirësimin e cilësisë së jetës për qytetarët, krijimin e vendeve të reja të punës dhe zhvillimin e bizneseve lokale në fushën e EE.

Strategjia e ndryshimeve klimatike 2018/2027 dhe plani i veprimit për zbatimin e strategjisë së ndryshimeve klimatike 2017/2021- Strategjia e ndryshimeve klimatike 2018-2027 përcakton politikat për reduktimin e emetimeve të gazeve serrë (GHG) dhe përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike. Ai gjithashtu paraqet një mundësi për vendosjen dhe përcaktimin e masave për reduktimin e emetimeve të gazeve serrë dhe përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike, fsheh komponentë që do të nxisin zhvillimin e qëndrueshëm. Strategjia e ndryshimeve klimatike shihet gjithashtu si një mundësi për të hartuar masat zbutëse dhe përshtatëse që do të stimulojnë zhvillimin e qëndrueshëm. Emetimet totale të të gjitha gazeve serrë në vitin 2008 në Kosovë arritën në 9.5 Mt eku. Në vitin 2015, ato u rritën me afërsisht 5.2%, duke arritur kështu në 10 Mt CO₂eq. Kjo rritje relativisht e lartë u nxit kryesisht nga karburantet fosile me djegie (nga linjiti dhe produktet e naftës).

Edhe pse Kosova nuk ka marrë pjesë apo nënshkruar Konventën Kornizë të OKB-së për Ndryshimet Klimatike (KKOKBNK), ajo ka përgjegjësinë t'i përgjigjet zbutjes dhe përshtatjes së ndryshimeve klimatike si një nga nënshkruesit e Traktatit të Komunitetit të Energjisë. Traktati i Komunitetit të Energjisë kërkon përcaktimin e objektivave të qarta të reduktimit për përdorimin e energjisë, reduktimin e emetimeve të GS dhe rritjen e energjisë së rinovueshme përmes “Rregullores së qeverisjes që u kërkon palëve kontraktuese të zhvillojnë Plane Kombëtare të Energjisë dhe Klimës së integruar (PKEK) dhe të përcaktojnë objektivat për EGS, EE dhe BRE për periudhën deri në vitin 2030 me perspektiva 2040-2050. Niveli lokal duhet të përditësojë planet e tyre strategjike lokale për EE me NECP në të ardhmen shumë të afërt.

Plani Kombëtar i Veprimit për Efiçencë të Energjisë¹- Krahas futjes së tarifave të furnizimit, plani parashikon instalimin e kapaciteteve të energjisë së rinovueshme për vetëkonsum - çdo konsumator i energjisë elektrike i lidhur në rrjetin e shpërndarjes së tensionit të ulët me kapacitet të instaluar jo më të lartë se 100 kW mund të aplikojë tek furnizuesi i tij për të marrë statusin e vetë-konsumit. -konsumator duke përdorur një skemë neto faturimi. Kjo duket se funksionon mirë në praktikë me 56 vetë-konsumatorë të lidhur dhe shumë aplikacione të

¹ <https://www.energy-community.org/implementation/Kosovo/RE.html>

reja në linjë. Autoritetet publike, në veçanti komunat, nuk e përdorën shumë këtë mekanizëm për diversifikimin e përdorimit të tyre të energjisë.

Kosova ka arritur 25,69% të energjisë së rinovueshme në vitin 2019, duke tejkaluar objektivin e saj prej 25% për vitin 2020. Megjithatë, vetëm objektivi sektorial për ngrohjen dhe ftohjen u tejkalua, ndërkohë që kontributet e energjisë së rinovueshme në energjinë elektrike dhe transportin mbeten shumë të ulëta.

5. Roli dhe përgjegjësitë komunale për EE dhe Klimë dhe status quo për Komunën e Suharekës

Komuna e Suharekës është në pjesën qendrore-jugore të Kosovës. Sipas regjistrimit të vitit 2011, komuna ka 59.058 banorë, ndërsa vetë qyteti ka 10.422 banorë. Konsiderohet një komunë e mesme, që mbulon një territor prej 361 km²[1]. Mbrojtja e mjedisit është një nga vizionet e autoriteteve komunale që i shërbejnë legjislativit aktual vendor. OZHQ-të janë adresuar në qëllimet e zhvillimit strategjik komunal. Aspektet që lidhen me energjinë, mjedisin dhe klimën janë trajtuar në vijim.

- Deri në vitin 2030, të përmirësohet cilësia e ujit duke reduktuar ndotjen e ujit, duke eliminuar mbetjet e hedhura dhe duke minimizuar shkarkimin e materialeve dhe kimikateve të rrezikshme, duke ulur përgjysmë përqindjen e ujit të kontaminuar të patrajtuar dhe duke rritur riciklimin dhe ripërdorimin (SDG6)
- Deri në vitin 2030, të zvogëlohet ndikimi negativ mjedisor i qyteteve për banor, duke përfshirë vëmendjen e veçantë ndaj cilësisë së ajrit, menaxhimit të mbetjeve komunale dhe mbetjeve të tjera (SDG 11.6)
- Deri në vitin 2020, numri i vendbanimeve dhe qyteteve të banuara që miratojnë dhe zbatojnë politika dhe plane të integruara drejt përfshirjes, efikasitetit të burimeve, zbutjes dhe përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, rezistencës ndaj fatkeqësive. (SDG 11.b)

Në anën tjetër, Komuna e Suharekës ka miratuar dhe zbaton planin komunal të veprimit për eficiencën e energjisë 2019/2021. Disa nga objektivat kryesore të planit janë:

- nëpërmjet vlerësimit të konsumit të energjisë të identifikohen sektorët prioritarë për ndërhyrje me synim rritjen e eficiencës së energjisë në territorin e Komunës.
- të vlerësojë potencialin e kursimit të energjisë në komunë dhe të përcaktojë objektivat e kursimit të energjisë.
- të identifikojë një listë të projekteve të investimeve prioritare.
- të identifikojë mundësitë për financimin e projekteve dhe modelet e zbatimit.
- Krijimi i një strukture institucionale për zhvillimin dhe zbatimin e masave të kursimit të energjisë si dhe kryerjen e detyrave për monitorimin/raportimin pas zbatimit të tyre. Considering the current situation, the MEEAP is expected to have the following impact.

- Reduktimi i konsumit të energjisë në ndërtesë, transport dhe ndriçim publik
- Ulja e kostos së energjisë dhe komunale
- Përmirësimi i komunës
- Kontributi në rinovimet e ndërtesave dhe instalimeve për energji
- Përmirësimi i kushteve sanitare dhe nivelit të komoditetit (komfortit) në publik
- Reduktimi i emetimeve të CO2 në të gjithë sektorët duke zbatuar masa për efikasitetin e energjisë, përdorimin e burimeve të rinovueshme të energjisë, ngritjen e sistemeve të menaxhimit të energjisë, ngritjen e kapaciteteve përmes trajnimeve dhe masave të tjera.
- Rritja e ndërgjegjësimit të krijuesve të politikave të kursimit të energjisë, operatorëve dhe përdoruesve fundorë.

Tabela 1 Pasqyrë e konsumit të energjisë dhe potencialit të kursimit të ndërtesave publike për Komunën e Suharekës

	Konsumim i energjisë [bazë 2017] [MWh/vit]	Kosto për energjinë [2017]	Potenciali i kursimit [MWh/vit]	Potenciali i kursimit [%]
Sektori i ndërtesave komunale	9,999	€ 311,015	4,611	47%
Ndriçimi i rrugëve publike	397	€ 31,739	198	50%
Flota e automjeteve komunale	1,806	€ 127,476	-	-
Shërbimet publike komunale	NA	NA	-	-
total	12,202	€ 470,231	4,809	

Druri i zjarrit është një nga burimet kryesore të energjisë për ngrohje. Figura më poshtë paraqet pjesën e bazës së konsumit të energjisë në burimin e energjisë.

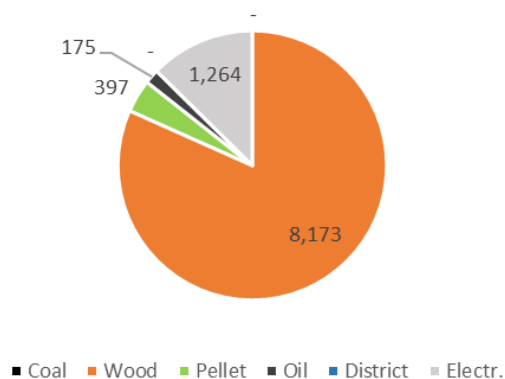

Figura 2. Kontributi i burimeve të ndryshme të energjisë në konsumin total të energjisë i shprehur në MWh

Plani Komunal i Veprimit për Efikasitetin e Energjisë (PKVEE) identifikon projektet më tërheqëse për investime për të përmirësuar efikasitetin e energjisë. Një nga metodologjitë për përzgjedhjen e ndërtesave për analiza të mëtejshme për investime në EE bazohet në konsumin specifik të energjisë për m² në vit. d.m.th., për ta bërë

këtë, rekomandohet të mblidhen të dhënat e konsumit të energjisë për një ndërtesë dhe të llogaritet konsumi specifik i energjisë për m²/an, se sa duhet të kryhet një auditim energjie përpara se të merret ndonjë vendim investimi. Në figurën e mëposhtme është paraqitja e konsumit specifik të energjisë për objektet arsimore në Suharekë. Mund të vizualizohen lehtësisht ndërtesat që kanë konsum më të lartë energjie /m² krahasuar me ndërtesat e tjera. Ky mund të shërbejë si tregues fillestar për vlerësimin e mëtejshëm/kryerjen e auditimit energjetik të ndërtesave të tilla.

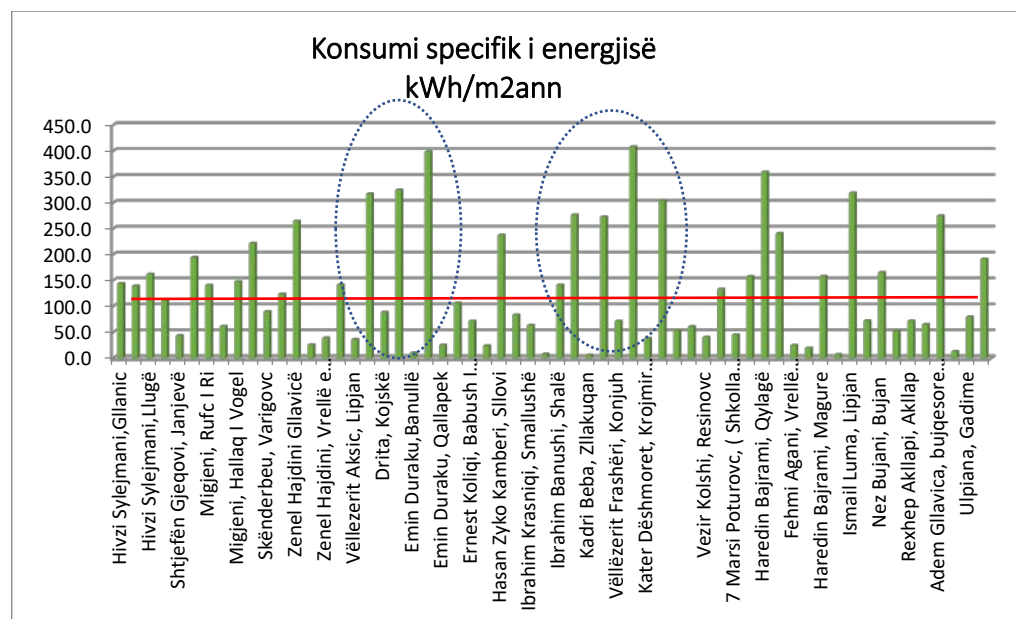

Figura 3 Konsumi specifik i energjisë i shprehur /m² për çdo ndërtesë për Komunën e Suharekës²

Një nga mangësitë e identifikuar në PKVEE është se sektori i transportit nuk është adresuar. Gjithashtu, shoqëritë publike si shoqëritë e menaxhimit të mbetjeve, shoqëritë e furnizimit me ujë, etj., nuk vlerësohen për ndonjë potencial kursimi energjie. Meqenëse plani i drejtohet sektorit publik, sektori privat nuk vlerësohet. Potenciali i madh për kursimet e energjisë dhe emetimet e CO₂ në sektorin privat dhe komercial mbetet dhe duhet të adresohet në të ardhmen e afërt.

6. Pasqyrë nga vlerësimi i konsumit të energjisë në sektorin e amvisërive

Sektori i amvisërisë përbën 40 për qind të përdorimit të energjisë primare në Kosovë. Përhapja e teknologjive me efikasitet energjie për gatimin, ngrohjen, ndriçimin, pajisjet elektrike dhe izolimin e ndërtesave mbetet e ngadaltë. Politikat qeveritare për të ndikuar në konsumin e energjisë shtëpiake janë kryesisht në përcaktimin e standardeve minimale të performancës energjetike, por deri më tani nuk është parë asnjë ndërhyrje e madhe. Vitet e fundit, ka pasur pak iniciativa për të mbështetur familjet me eficiencë të energjisë, kryesisht përmes skemave financuese të organizatave ndërkombëtare. Disa nga këto skema zbatohen përmes programit të BERZH-it ose përmes programit MCC SEEK.

² Municipal Energy Efficiency Action Plan (MEEAP) for Suhareka Municipality

Këto programe kanë krijuar një bazë për qeverinë e Kosovës që të mbështesë më tej përpjekjet në futjen dhe financimin e EE, duke u mundësuar familjeve në Kosovë të shpenzojnë më pak energji duke bërë investime me efikasitet energjetik në shtëpitë apo pajisjet e tyre. Është realizuar një anketë në komunën e Suharekës, e cila mbulon tërë territorin e komunës, për të identifikuar nivelin e vetëdijes së amvisërive për përmirësime në shtëpitë e tyre përmes investimeve në efikasitet të energjisë. Qëllimi i sondazhit është të analizojë përcaktuesit e zgjedhjes dhe konsumit të energjisë në familje në mënyrë që të ofrojë informacion rreth kuptimit aktual të modeleve të sjelljes së konsumit të energjisë.

Për shkak të kufizimit të numrit të pyetësve të shpërndarë dhe të anketuarve që marrin përgjigje si pjesë e anketës, është e qartë se mund të jetë një pengesë në nxjerrjen e një përfundimi adekuat. Variablat si ditët e gradës, pajisjet shtëpiake dhe numrat e tyre (ngrohës elektrik uji, tharëse elektrike rrobash, larës enësh, kaldaja me ujë të ngrohtë sanitar, etj.), të ardhurat e familjes, mosha e të anketuarve, natyra e punësimit, vendbanimi dhe shpenzimet për frymë mund të luajnë një rol të rëndësishëm në kuptimin e potencialit të kursimit të energjisë dhe përmirësimin e konsumit të energjisë në përgjithësi. Sondazhi është realizuar në format hibrid, nëpërmjet një platforme online në linkun e mëposhtëm: https://docs.google.com/forms/d/1aJif2BzT_doaBxEf2FQs-4tBBn65AOFn-Q3NbpWGTNs/viewform?edit_requested=true, dhe në kopje fizike duke kryer intervista. E njëjta qasje u zbatua edhe për sektorin e biznesit, linku online: https://docs.google.com/forms/d/1Wfa-SxOBCfCkp7etv76EtsV8-N1ggAHxNnk3lyD20c/viewform?edit_requested=true.

Pyetësorët përbëheshin nga 40 pyetje që mbulonin aspekte të ndryshme, duke filluar me pyetjet e përgjithshme në lidhje me banimin, arsimin dhe gjininë, duke kaluar në pyetje specifike që lidhen me nivelin e të kuptuarit të masave të kursimit të energjisë. Një përmbledhje e rezultateve për disa nga pyetjet specifike është paraqitur më poshtë në figurat 3-9, ndërsa të gjitha rezultatet e pyetësve janë paraqitur në aneksin 1 dhe 2 të këtij dokumenti.

Përmbledhje e rezultateve nga pyetësorët nga familjet.

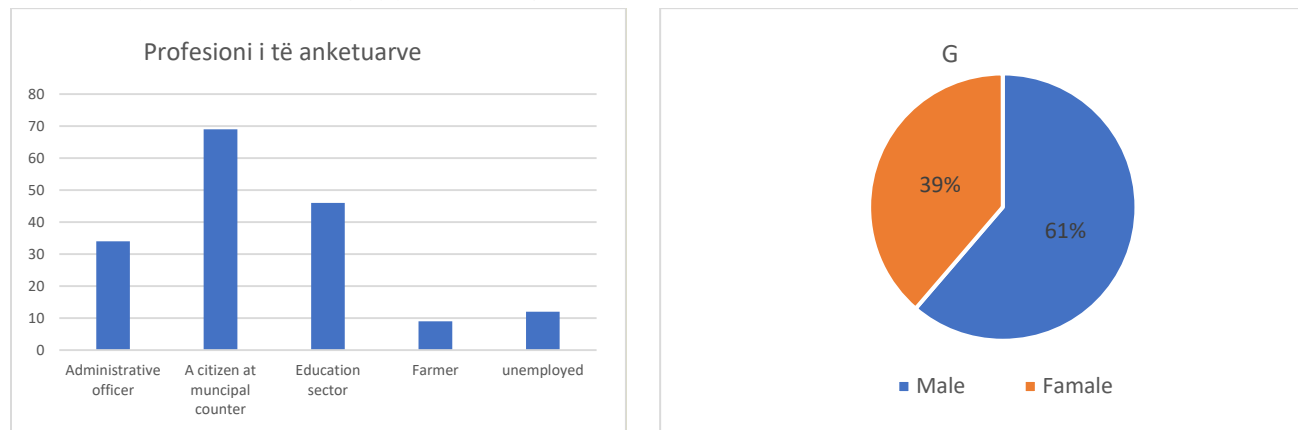

Figura 4 Numri i të anketuarve, profesioni dhe gjinia

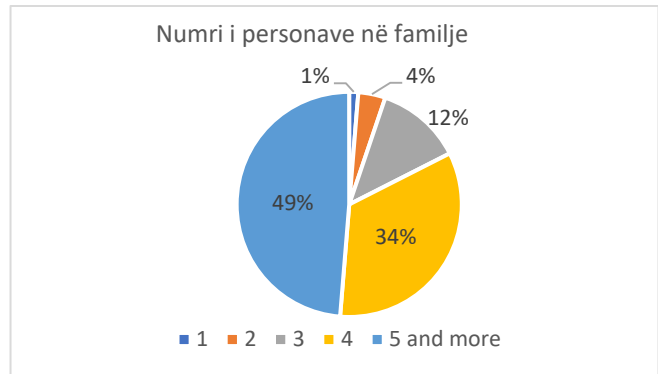
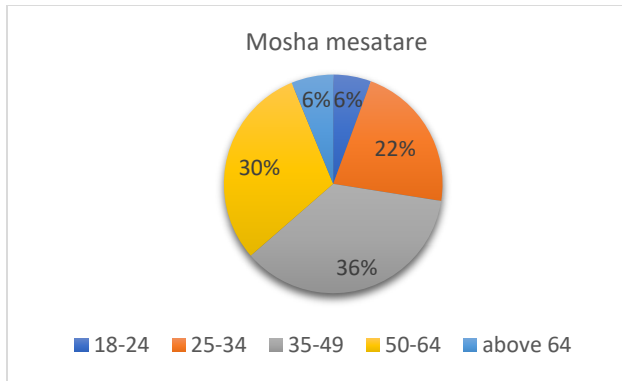

Figure 2 The average age of responders and number of persons living in a family

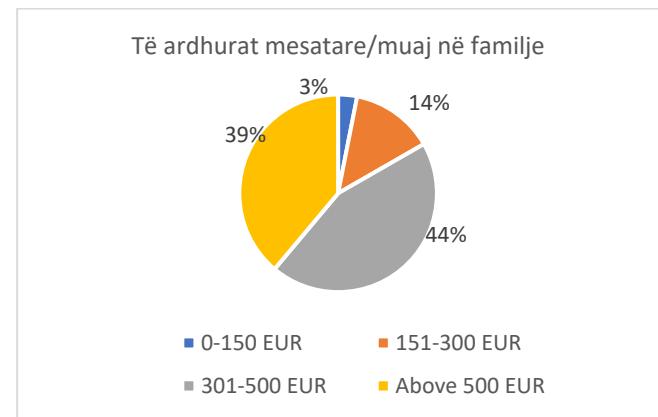
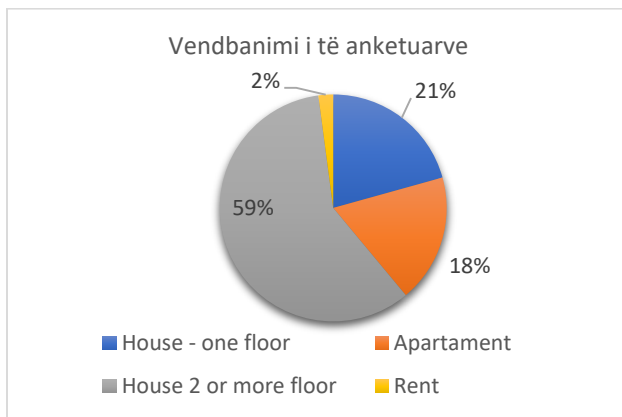

Figure 3 Respondent residence and respective average income in family

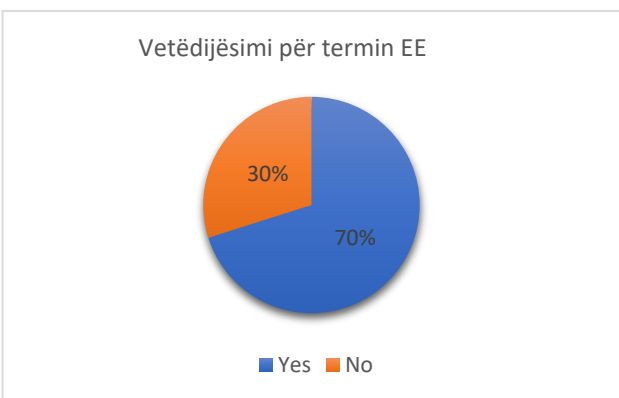
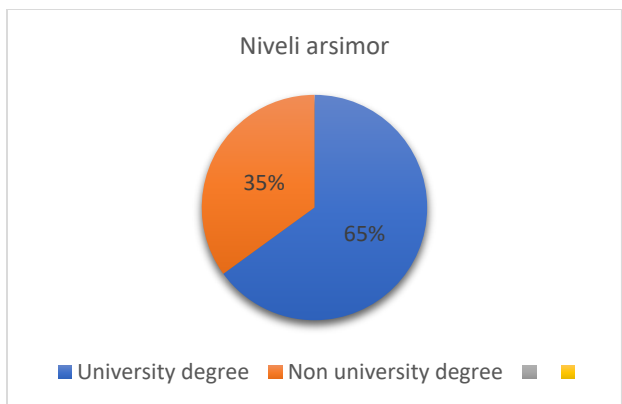

Figura 7 Niveli arsimor i të anketuarve dhe perceptimi i tyre për të qenë të vetëdijshëm për termin EE

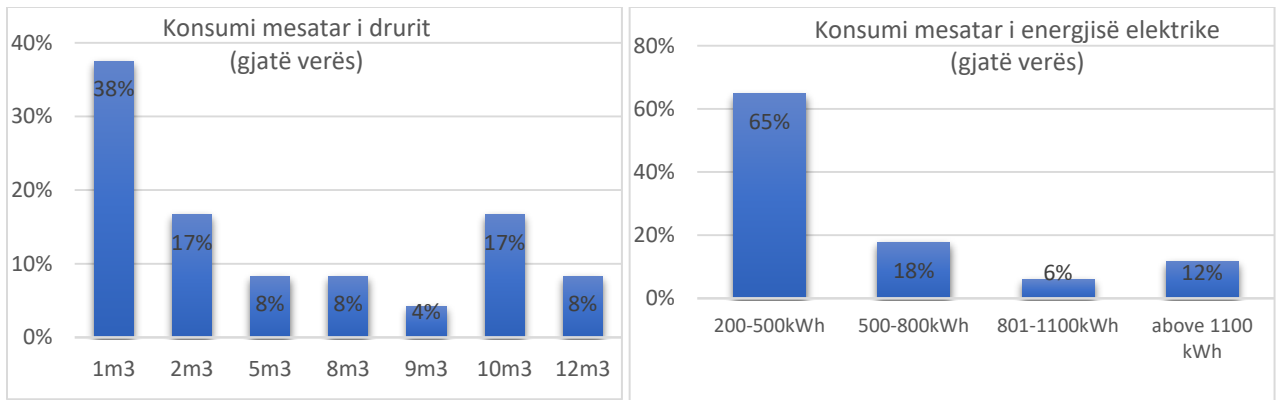

Figura 8 Konsumi mesatar i druve të zjarrit dhe energjisë elektrike gjatë periudhës së verës (prill-shtator)

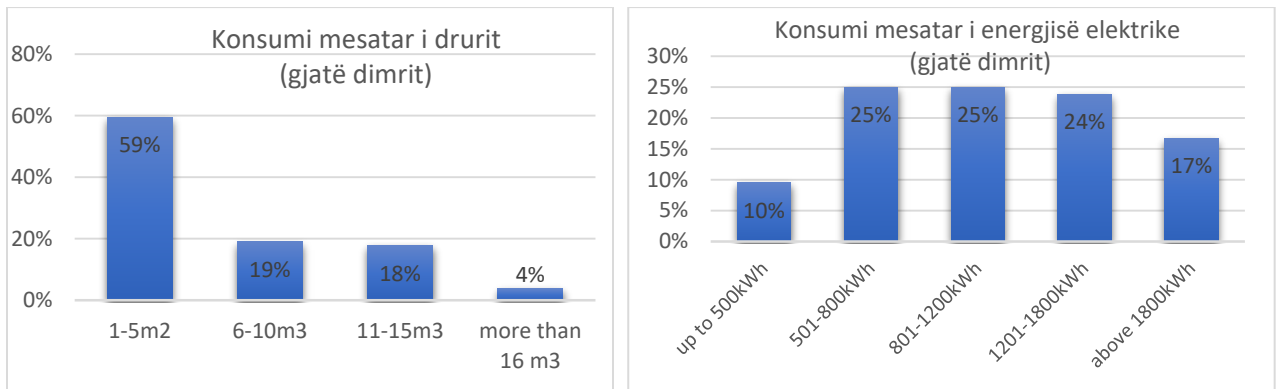

Figura 9 Konsumi mesatar i druve të zjarrit dhe energjisë elektrike gjatë periudhës së dimrit (tetor-mars)

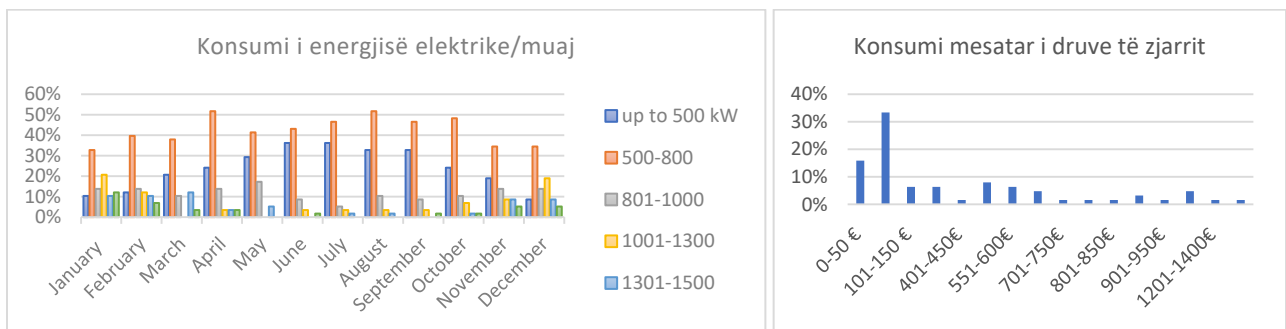

Figura 10 Konsumi mesatar i energjisë elektrike (kWh) dhe druve të zjarrit (€)

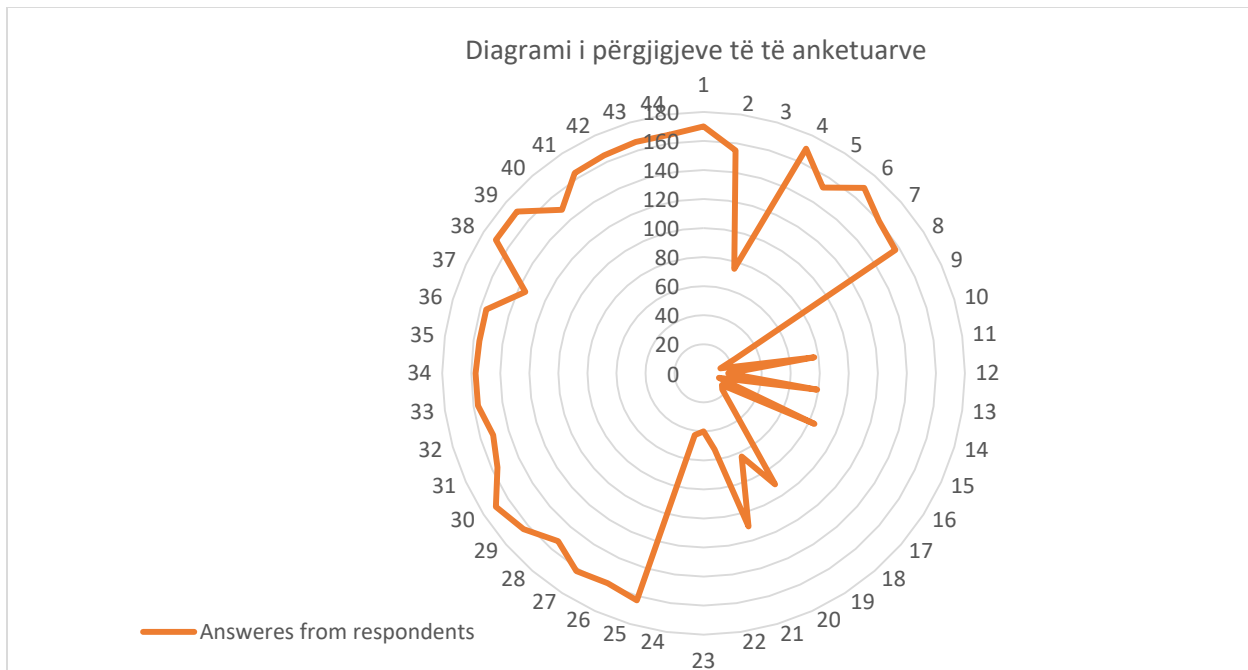

Figura 11 Pasqyrë e përgjithshme e përgjigjeve të të anketuarve bazuar në pyetjet e përgjigjura/Familjet

Vëzhgim i përgjithshëm nga anketa në sektorin e ekonomive familjare

Niveli i ndërgjegjësimit për konsumin e energjisë dhe opsionet e kursimit të energjisë është ende i kufizuar. Shumica e të anketuarve të intervistuar nuk kanë një pasqyrë të plotë të sjelljeve të tyre të konsumit të energjisë. Ata nuk janë të njohur me koston e energjisë që paguajnë dhe sa nga fatura totale e tyre e energjisë shkon për mbulimin e kostove të energjisë për ngrohjen, ndriçimin ose përgatitjen e ujit të ngrohtë sanitar. Kjo mund të shpjegohet si më poshtë: Për pyetjet që kanë të bëjnë me konsumin e energjisë gjatë dimrit ose gjatë verës, shumica e të anketuarve nuk kanë pasur një përgjigje të qartë, ose nuk janë përgjigjur sepse nuk e kanë ditur. Në figurën 9 është paraqitur diagrami i përgjigjeve nga numri i përgjithshëm i të anketuarve pjesëmarrës në anketë. Ndërsa vihet re se kur bëhet fjalë për informacionin bazë në lidhje me konsumin e energjisë ose koston e energjisë, shumica e të anketuarve thjesht nuk e kanë informacionin. Kjo për shkak se një anëtar i familjes po paguan faturën dhe të tjerët ose nuk janë të informuar ose thjesht nuk e dinë se sa po paguajnë. Në përgjithësi, ekziston ende një përqindje e lartë e të anketuarve që nuk janë të vetëdijshëm për efikasitetin e energjisë, pajisjet e eficiencës së energjisë, përdorimin e tyre dhe përfitimin nga kostoja. Një sinjal pozitiv është se 93% e të anketuarve janë të gatshëm të investojnë në eficiencën e energjisë, por duhet të futet një lloj mekanizmi nxitës për të stimuluar familjet që të investojnë në EE. Rritja e vetëdijes do të jetë një proces i rregullt që autoritetet komunale duhet të gjejnë një mënyrë për të arritur tek përdoruesit përfundimtarë dhe për t'i informuar ata për mënyrat për të reduktuar faturat e tyre të energjisë përmes masave dhe përmirësimeve të ndryshme të EE.

7. Pasqyrë nga vlerësimi i konsumit të energjisë në sektorin komercial

Sektori komercial kontribuon deri në 10% të konsumit total të energjisë në Kosovë. Në përgjithësi, sektori tregtar ka shënuar rritje nga viti në vit për nga numri i bizneseve të regjistruara dhe në trajektoren e konsumit të energjisë. Sipas draft strategjisë energjetike të Kosovës, konsumi i energjisë është rritur nga 128 ktoe në 2008 në 192 ktoe në vitin 2020. Shumë biznese synojnë të prezantojnë teknologji moderne të efikasitetit të energjisë, por nevojiten përmirësime për të siguruar shfrytëzimin efikas të ndërtesave, instalimeve dhe teknologjive. Pasqyra e konsumit primar dhe final të energjisë në Kosovë për periudhën 2008-2020 është paraqitur në figurën më poshtë.

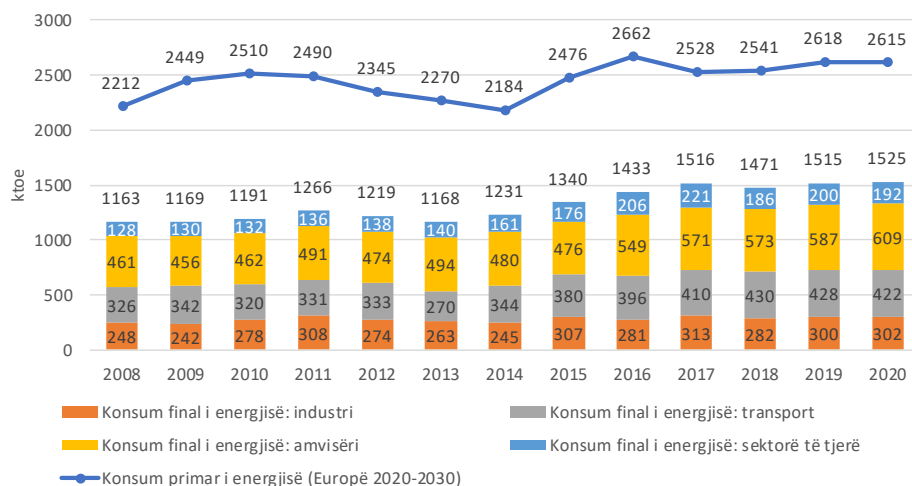

Figura 12 Konsumi primar dhe final i energjisë në Kosovë

Në kuadër të projektit është realizuar një anketë për të kuptuar nivelin e vetëdijes dhe identifikimin e potencialit për efikasitet energjetik në sektorin e biznesit në Komunën e Suharekës. Anketa përfshinte intervista me përfaqësues të sektorit të biznesit përmes një platforme online. Ftesa për të marrë pjesë në anketën online është dërguar me email. Përfaqësuesi i biznesit/të anketuarit i janë përgjigjur pyetjeve dhe rezultatet përpunohen në kohë reale. Përmbledhja e rezultateve nga intervistat për disa nga pyetjet thelbësore që lidhen me efikasitetin e energjisë dhe energjinë e renovueshme janë paraqitur në figurat 11-19, ndërsa rezultatet nga e gjithë anketa janë paraqitur në aneksin 2. Në total janë kryer 90 intervista ku 56% e të anketuarve kishin diplomë universitare, ndërsa të tjerët kishin vetëm arsim të lartë ose të mesëm. Disa nga rezultatet janë paraqitur më poshtë.

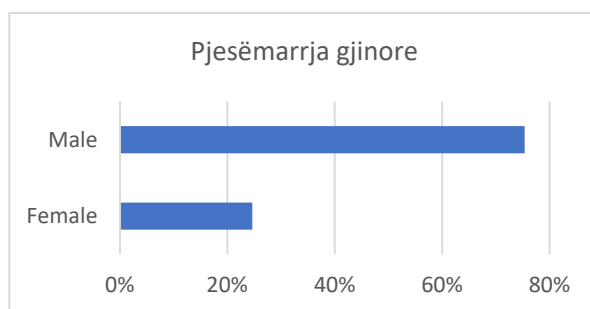

Figura 13 Numri i të anketuarve dhe pjesëmarrja gjinore

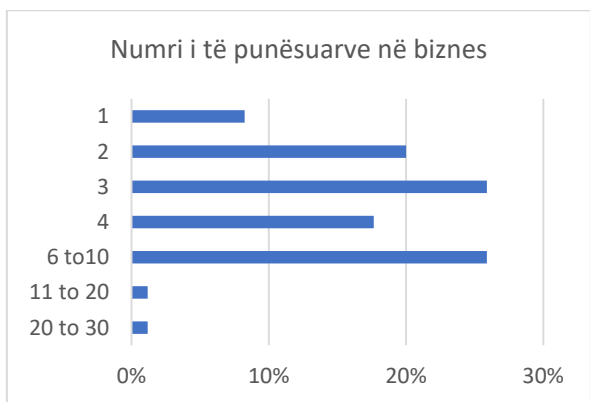
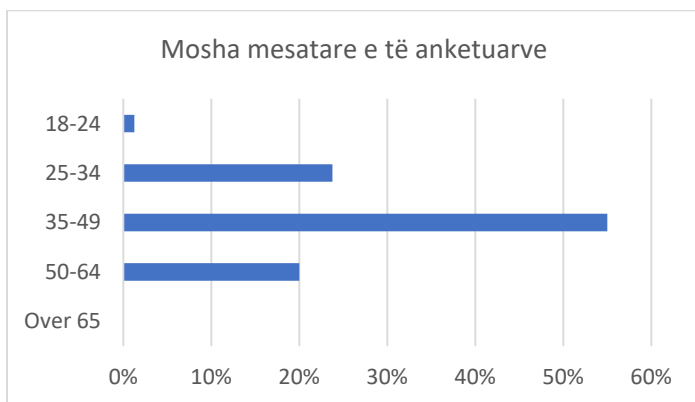

Figura 14 Mosha mesatare e të anketuarve dhe numri i të punësuarve në kompani

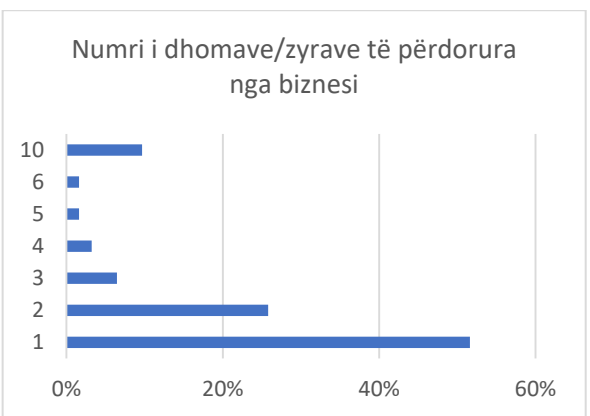
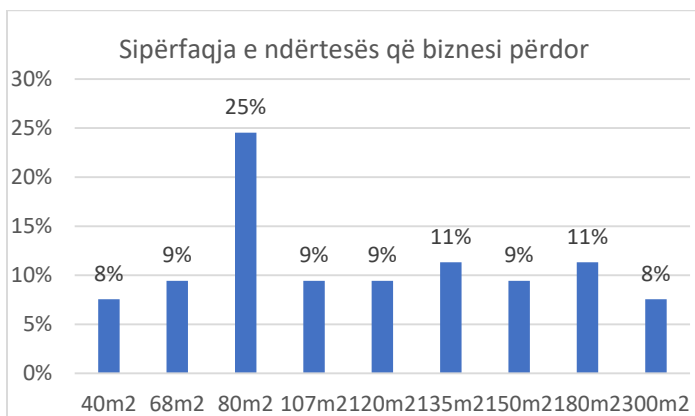

Figura 15 Sipërfaqja e objektit të përdorur nga bizneset dhe numri i dhomave

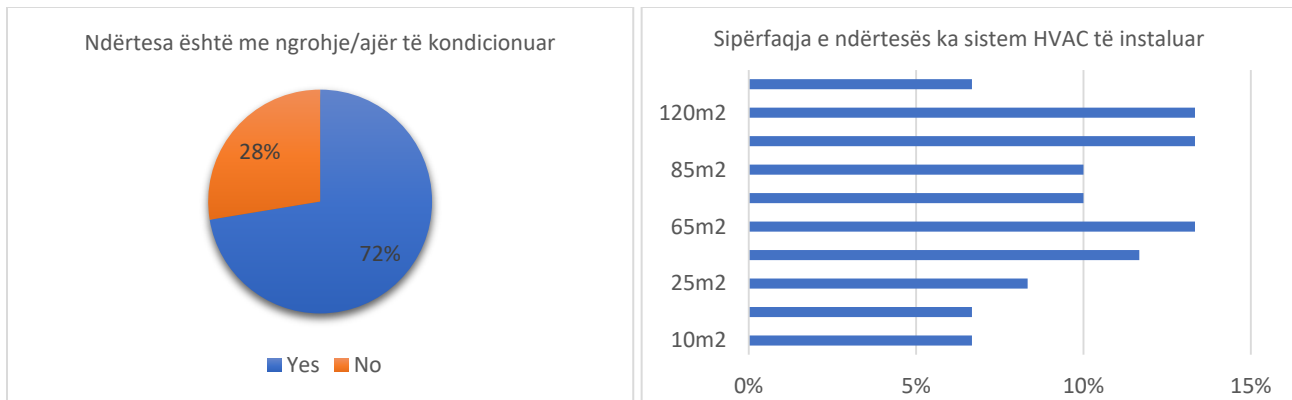

Figura 16 Sipërfaqja e ndërtesës me HVAC të instaluar dhe nëse ato ngrohen gjatë dimrit

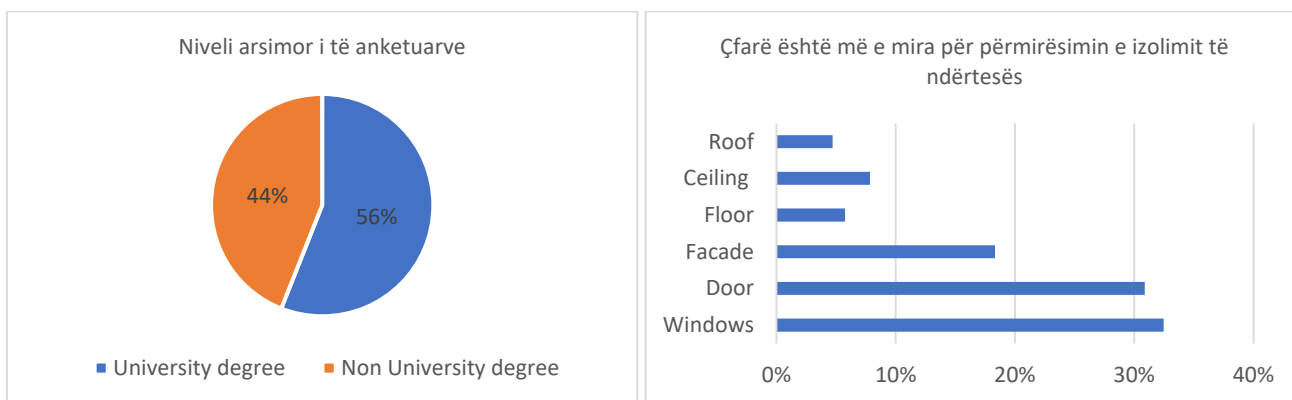

Figura 17 Niveli arsimor i të anketuarve dhe perceptimi për përmirësimet në EE

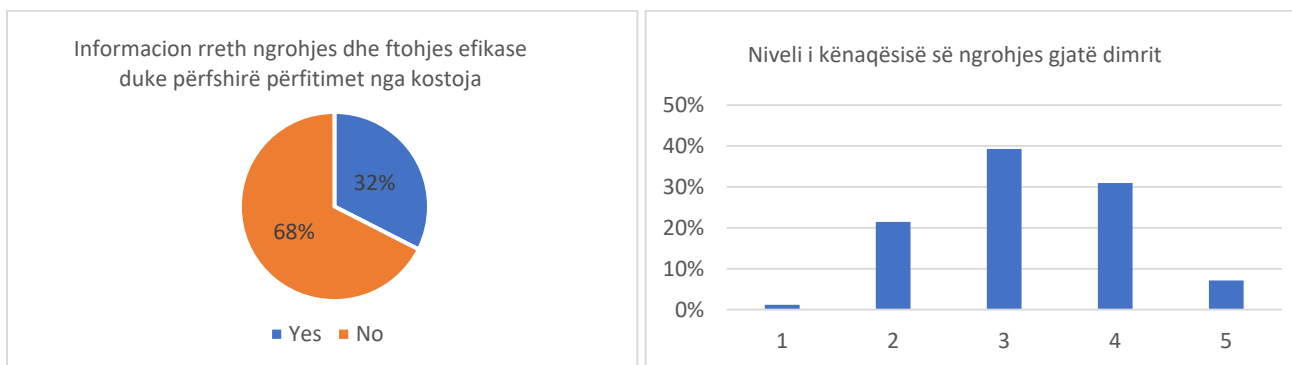

Figura 18 Niveli i kënaqësisë nga ngrohja dhe ftohja (1 i dobët, 5 më i mirë) dhe niveli i informacionit për ngrohjen efikase dhe përfitimin nga kostoja e saj.

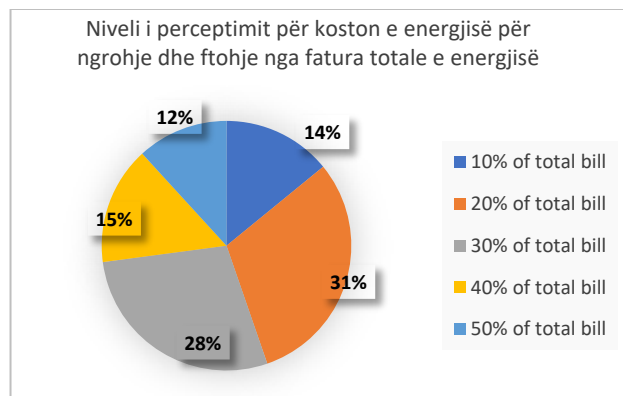
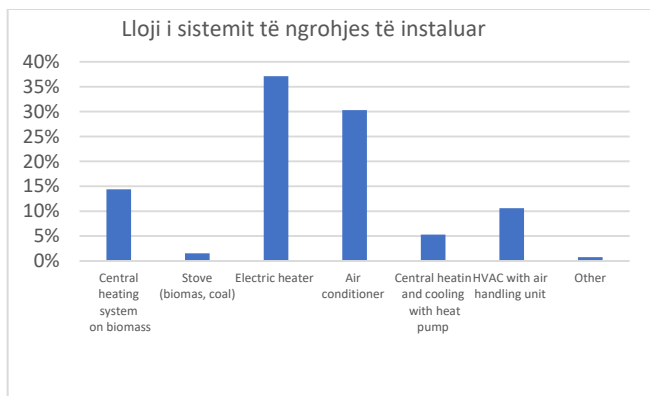

Figura 19 Lloji i instalimit dhe kostoja e ngrohjes dhe ftohjes nga fatura totale e energjisë

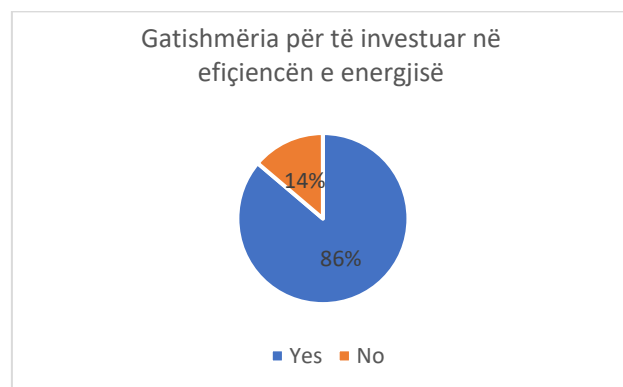
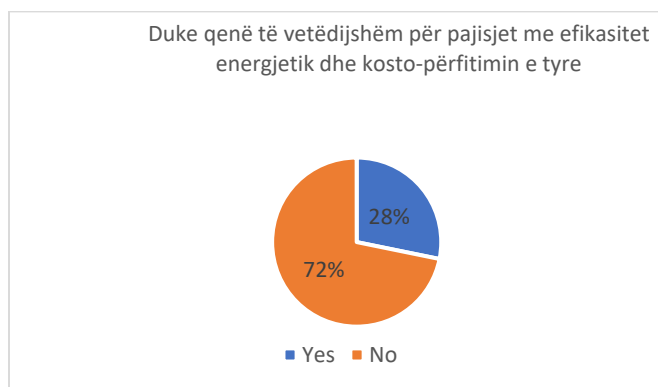

Figura 20 Përfitimi nga eficiency e energjisë dhe gatishmëria për investim

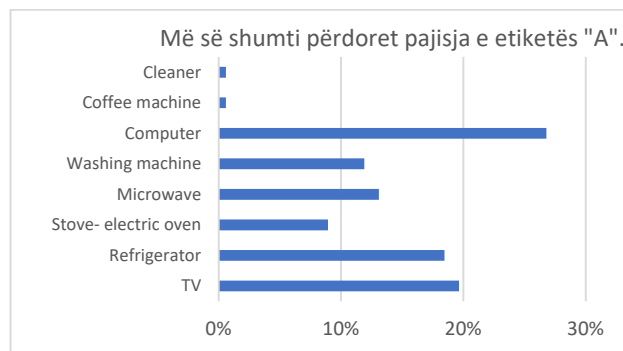
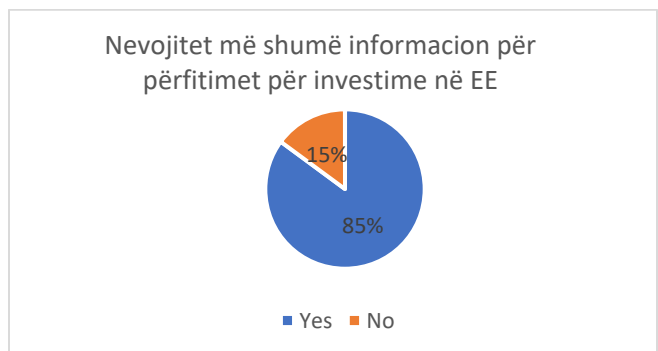

Figura 21 Informacion shtesë i nevojshëm për EE dhe nivelin e aplikimit të pajisjeve efikase

Figura 22 Vështrim i përgjithshëm i përgjigjeve të përgjithshme sipas pyetjeve në anketë/sektori i biznesit

Vëzhgime të përgjithshme nga anketa në sektorin e biznesit:

Njohuritë e përgjithshme për eficientësinë e energjisë dhe mënyrat për të reduktuar konsumin e energjisë janë shumë më të mira në krahasim me sektorin e amvisërisë, por ka ende vend për ndërhyrje. Për shembull, ndriçimi me efikasitet energjetik konsiderohet si arritje më e lehtë dhe zakonisht ky është hapi i parë që njerëzit e zakonshëm ndërmarrin për të kursyer energji. Nga sondazhi, 61% e të anketuarve mendojnë se nuk kanë informacion adekuat mbi mënyrat e përdorimit të ndriçimit efikas, koston dhe përfitimet e tij. (P-15 nga pyetësi). Potenciali për kursim të energjisë shihet të jetë i lartë; pothuajse 35% e të anketuarve përdorin energjinë elektrike për ngrohje dhe ka një tendencë për të rritur përdorimin e pompave të nxehtësisë (sistemet e ajrit të kondicionuar). 68% e të anketuarve nuk kanë informacion të mjaftueshëm për opsionet efikase të ngrohjes dhe ftohjes, duke përfshirë koston dhe përfitimet. Ka një tendencë të lehtë që sektori mund të ndikohet nga varfëria energjetike pasi pothuajse 64% e të anketuarve nuk janë të kënaqur me nivelin e komoditetit për ngrohjen dhe ftohjen e ambienteve të tyre (Pyetja 19). Mbi 80% e të anketuarve përdorin kaldaja elektrike për ngrohjen e ujit të ngrohtë sanitar dhe vetëm një numër i vogël po përdorin kolektorë termikë diellorë. Kjo tregon se ekziston një potencial i madh për aplikimin e teknologjive të energjisë së rinovueshme në këtë sektor të biznesit. Gjithashtu, në këtë sektor, më shumë se 86% e të anketuarve janë të gatshëm të investojnë në uljen e konsumit të energjisë. Një nga rekomandimet është që të vendoset një dialog në mes të sektorit të biznesit ku komuna e Suharekës mund ta lehtësojë këtë shkëmbim. Mund të ftohen ekspertë nga fusha të ndryshme energjetike dhe mund të krijohet një shkëmbim i drejtpërdrejtë. Është e qartë se skema mbështetëse duhet të parashikohet për të mundësuar kalimin e informacionit adekuat mbi opsionet dhe potencialet e kursimit të energjisë tek sektori i biznesit.

8. Hapësirat dhe barrierat për adresimin e Energjisë dhe klimës në sektorin privat dhe publik

Megjithëse masat tipike të EE në ndërtesat e banimit janë ekonomikisht të qëndrueshme dhe kanë periudha të arsyeshme kthimi, disa boshllëqe/barriera po pengojnë zbatimin e masave të EE. Financimi nuk renditet si një pengesë më vete, sepse shumica e bankave tregtare kanë likuiditet të mjaftueshëm dhe përgjithësisht janë të interesuara të japin kredi për rinovimin e pronave të familjeve. Barrierat më të mëdha priren të lidhen me çmimin e energjisë, çështjet teknike, çështjet ligjore dhe rregullatore dhe aksesin në informacion. Në bazë të rishikimeve të sektorit dhe anketës, janë identifikuar mangësitë e mëposhtme dhe është e nevojshme të adresohen në nivele të ndryshme.

Në nivel institucional:

- Ka burime të kufizuara për zhvillimin e kornizës së zbatimit pa asistencë teknike.
- Mungesa e ekspertizës teknike për adresimin e energjisë, klimës dhe RE dhe mungesa e kapaciteteve për zhvillimin e projekteve mbetet barrierë e vazhdueshme.
- Për shkak të mungesës së burimeve njerëzore, mbikqyrja e zbatimit të projekteve zakonisht jepet nga jashtë. Mbikqyrësi i punës zakonisht nuk e sheh projektin në një perspektivë më të gjerë, përveç sigurimit që BoQ dhe puna teknike zbatohen siç janë kontraktuar.
- Nuk janë zhvilluar institucionet e përshtatshme mbështetëse për financimin e EE. Edhe pse KEEF është i mandatuar të zbatojë projekte për EE në nivel komunal, këto projekte ende nuk kanë filluar.

Rreth mjedisit rregullator:

- Certifikimi i performancës energjetike të ndërtesave të pazbatuara plotësisht (p.sh., metodologjia e llogaritjes dhe mjetet e pazhvilluara plotësisht), zbatimi i performancës energjetike në standardet e ndërtesave dhe zbatimi i ngadaltë i certifikatave të ndërtesave reduktojnë zbatimin e masave të EE nga kompanitë e ndërtimit dhe pronarët e apartamenteve.
- Rregulloret e eko-dizajnit dhe etiketimit të energjisë nuk miratohen, zbatohen ose zbatohen
- Zhvillimi dhe miratimi i MEEAP nuk është i përditësuar, duke marrë parasysh PKEK-në e ardhshme në nivel kombëtar. Autoritetet bashkiake duhet të kalojnë nga MEEAP në një plan të integruar të veprimit të energjisë dhe klimës (MECAP) për të qenë në gjendje të integrojnë RE në planet bashkiake të investimeve të energjisë.
- Strategjia e rinovimit të ndërtesave nuk është miratuar dhe zbatuar
- Strukturat dhe kapacitetet vendore për zbatimin e projekteve të EE dhe RE në sektorin privat.
- Ekspertizë e kufizuar në planifikimin e investimeve të EE (projektimi arkitektonik), kjo përfshin fuqinë punëtore të kualifikuar – për instalimin e zarfeve të ndërtesave

- Funksionimi i dobët apo edhe mungesa e njerëzve kampionë/vendimmarrës për të udhëhequr investimet në përmirësimet e EE. Përdoruesit fundorë gjithashtu nuk kanë informacion për cilësinë e materialeve të ndryshme të ndërtimit (dritare, izolim dhe pajisje); kjo mund të krijojë keqkuptime rreth përfitimeve të EE dhe madje të rezultojë në disa investime në EE që nuk rezultojnë në kursime të pritshme për shkak të përdorimit të produkteve me cilësi të ulët.
- Pagesat minimale për mirëmbajtjen e ndërtesave në blloqet e shumë apartamenteve janë shumë të ulëta. Gjendja e dobët teknike e një pjese të madhe të stokut të ndërtesës, së bashku me praktikën e dobët të mirëmbajtjes, e bëjnë zbatimin e masave të EE të vështirë dhe të kushtueshëm dhe zvogëlon interesin për investime.
- Mekanizma dhe programe mbështetëse publike jo/të kufizuara për të mbështetur sektorin privat
- Norma relativisht të larta interesi/periudha të ulëta për huadhënie nga bankat e nivelit të dytë
- Mungesa e të kuptuarit të teknologjive, avantazhet financiare për EE, ndërgjegjësimi i përgjithshëm për EE është i ulët
- Çmimet e ulëta të energjisë për energjinë elektrike dhe burimet e tjera të energjisë – nuk e bën projektin të zbatueshëm për investime pasi periudha e thjeshtë e kthimit është relativisht e gjatë.

Ndërgjegjësimi dhe mangësitë teknike:

- Shumë konsumatorë nuk janë të vetëdijshëm për shtrirjen dhe përfitimet e masave të EE. Është e vështirë për të marrë informacion në lidhje me masat e EE të zbatueshme për mjedisin specifik.
- Autoritetet komunale kanë mungesë të personelit, ose ndërmarrjet zakonisht nuk janë të përgatitura për të ofruar një informacion të tillë.
- Ngrohja e papërballueshme- me rritjen e tarifave, ngrohja kërcënon të bëhet e papërballueshme për grupet me të ardhura më të ulëta, gjë që e vështirëson vetëfinancimin e masave për EE.
- Komuna e Suharekës do të konsiderojë se programet e investimeve kapitale përfshijnë projekte që kanë të bëjnë me efikasitetin e energjisë dhe integrimin e teknologjive të energjisë së ripërtëritshme, me qëllim të maksimizimit të kursimeve të energjisë dhe në të njëjtën kohë të shërbejnë si shembull i mirë për qytetarët e saj..

9. Rekomandime për adresimin e mangësive-vlerësimi i nevojave

Bazuar në vlerësimin e mësipërm të segmenteve të tëra, nga politika te zbatimi dhe ndërgjegjësimi, nevojiten hapat dhe reformat e mëposhtme për të mundësuar një mjedis të përshtatshëm për adresimin e aspekteve energjetike dhe reduktimin e ndikimit negativ.

Për institucionet e nivelit qendror:

- Rritja e kapaciteteve të institucioneve përkatëse për të qenë në gjendje të hartojnë, zhvillojnë dhe zbatojnë politika kombëtare në lidhje me energjinë dhe klimën, në veçanti me aspektet e zbatimit të planit kombëtar të energjisë dhe klimës.
- Zbatimi i sistemit për certifikimin e performancës energjetike të ndërtesave.
- Zgjerimi dhe funksionalizimi i fondit të Efiçencës së Energjisë për të mbështetur sektorin privat, si sektorin rezidencial ashtu edhe atë komercial)
- Hartimi dhe miratimi i rregulloreve për eko-dizajn dhe etiketimin e energjisë.
- Miratimi dhe zbatimi i një strategjie dhe plani për rinovimin e ndërtesave për ndërtesat me energji pothuajse zero—për të filluar me ndërtesat e reja publike.
- Mbështetja e komunave në mbikëqyrjen e kërkesave të DPEN (standardet minimale të performancës së energjisë, kërkesat e certifikimit të energjisë)
- Mbështetje për rritjen e kapaciteteve të komunave për planifikimin e projekteve konkrete investive.
- Sigurimi i incentivave për reduktimin e ndotjes së ajrit të shkaktuar nga emetimet e dëmshme nga sobat e brendshme dhe kaldaja lokale. Për më tepër, sobat dhe kaldaja moderne dhe efikase përdorin karburantin në mënyrë shumë më efektive dhe kështu reduktojnë ndjeshëm emetimet.

Për Komunën e Suharekës:

- Procesi vijues duhet të marrë në konsideratë mundësitë për hartimin dhe miratimin e një Plani Komunal të Integruar të Veprimit për Energjinë dhe Klimën (PKIVEK)
- për përcaktimin e një niveli bazë të konsumit të energjisë për çdo infrastrukturë komunale që do të merret parasysh, përkatësisht ndriçimi i rrugëve, ndërtesat publike, arsimit, shëndetësia dhe ujësjellësi.
- Harta e objekteve publike brenda komunës për të mbuluar madhësinë, vendndodhjen gjeografike, identifikimin e zonave me intensitet të lartë energjetik dhe planifikimin e hapave konkretë për përmirësimin e EE dhe përfshirjen e teknologjisë RE.
Ndërgjegjësimi për efiçencën e energjisë dhe zhvillimi i aftësive komunikuese për menaxherët komunalë të energjisë, teknikët, etj.
- Të iniciojë ngritjen e kapaciteteve për menaxherët komunalë të energjisë dhe stafin tjetër të përfshirë në fushën e energjisë dhe klimës për planifikimin, monitorimin, raportimin dhe verifikimin e kursimeve të energjisë. Propozimi duhet të ofrojë një bazë të përdorimit të energjisë, të tilla si kushtet e funksionimit, matjet e pajisjeve të ndryshme të sistemit, regjistrat, të dhënat historike dhe çdo raport të mëparshëm testimi mbi kushtet ekzistuese të funksionimit.

- Kryerja e një auditimi të detajuar energjetik të kryer në objektet e ndryshme për të ndihmuar në identifikimin e masave të efikasitetit të energjisë. Masat që kanë potencialin më të mirë tekniko-ekonomik miratohen për financim përmes linjave buxhetore të investimeve kapitale. Kjo do të tregojë disponueshmërinë e burimeve shtesë të financimit që mund të lindin.
- Komuna duhet të tregojë nevojat për trajnim dhe ngritjen e kapaciteteve të parashikuara të stafit të saj lidhur me planifikimin dhe zbatimin e energjisë.

Dhjetor 2022

Akademia e Studimeve Politike

Rr. Emin Duraku, pallati Credins, kati 7, zyra 21, Tiranë, Shqipëri

Email: info@asp.al

www.asp.al

Instituti i Studimeve Politike

Rruga Rexhep Luci 15/5, Prishtinë, Kosovë

Email: info@pips-ks.org

pips-ks.org

Bashkia Kurbim

Lagja Nr 3, Laç, Shqipëri

Email: bashkiakurbin@gmail.com

bashkiakurbin.gov.al

Bashkia Suhareke

Rruga Brigada 123, Suharekë, Kosovë

Email: komuna.suhareke@rks-gov.net

kk.rks-gov.net/suhareke

www.nrg.asp.al

<https://nrg.asp.al/kontakt.php>

KOMUNA SUHAREKË